

Sammanfattning

Det har gått mer än 25 år sedan länsrätterna blev självständiga allmänna förvaltningsdomstolar. Under denna tid har länsrätternas målområde utvidgats betydligt, men den yttre organisationen har i princip inte ändrats. För att kunna möta de nya krav som ställs i olika avseenden på förvaltningsmälens hantering, bl.a. kortare handläggningstider, är det viktigt att den framtida organisationen för förvaltningsdömandet i första instans har förutsättningar att leva upp till dessa krav. Det krävs bl.a. att domstolarna förmår att vara attraktiva arbetsplatser och kan säkerställa den framtida kompetensförsörjningen.

Domstolsverket (DV) har därför tagit initiativ till att närmare utreda frågan om ändrad länsrättsorganisation och ta fram en genomtänkt strategi inför kommande diskussioner i frågan om organisationen av det framtida förvaltningsdömandet i första instans. Detta initiativ fick starkt stöd av samtliga lagmän vid länsrätterna, samt kammarrättspresidenterna och kanslichefen hos Regeringsrätten vid ett seminarium som DV arrangerade i november 2006. Samstämmigheten vid seminariet var mycket stor.

Det primära syftet med promemorian är att visa på vilka förändringar som krävs för att åstadkomma ett professionellt, kvalitativt och effektivt förvaltningsdömande. Verksamheten kräver en bred och djup kompetens. De tre största länsrätterna berörs i princip inte av förslagen, även om det finns skäl som talar för att man också bör se över dessa. Det främsta skälet till att de inte berörs är att de nyligen har omorganiserats genom att de numera också är migrationsdomstolar. De förändringar som har genomförts bör få verka en tid och sedan utvärderas.

Av det totala antalet anställda i länsrättsorganisationen, drygt 1 200 personer, är det 60 procent som är anställda vid de tre stora länsrätterna i Stockholm, Malmö och Göteborg. De övriga 20 länsrätterna har i genomsnitt 25 anställda (21,5 årsarbetskrafter) i varje domstol.

För att förtroendet för rättsstaten ska upprätthållas krävs enligt regeringen väl fungerande och oberoende domstolar. Detta förutsätter att mål och ärenden handläggs på ett rättssäkert och effektivt sätt. Den nuvarande länsrättsorganisationen har inte kunnat avgöra mål i den takt de kommer in vilket har inneburit att länsrätterna har stora balanser att avarbeta. Länsrätterna har, och har under lång tid haft, mycket svårt att nå verksamhetsmålen.

De hinder som i dag föreligger för ett effektivt förvaltningsdömande med hög kvalitet i första instans beror till stor del på att flertalet länsrätter ur ett organisatoriskt perspektiv har för litet målunderlag och därmed är för små för att kunna ha möjligheter att vara ändamålsenligt utformade.

Enheterna behöver bli större för att

- förvaltningsdömandet även fortsättningsvis ska utgöra en fristående organisation.
- i princip alla enheter ska kunna ha *samma målprofil*, dvs. varje domstol ska kunna hantera flertalet typer av de vanligast förekommande förvaltningsmålen.

- alla domstolar ska ha förutsättningar att ha en *professionell och effektiv administrativ funktion* för att ge möjlighet för domstolschefen ägna sig åt ledarskap och dömande verksamhet.
- *specialisering* av olika slag ska vara möjlig.
- den dömande verksamheten huvudsakligen ska kunna utföras av domare och beredningen av mål primärt ska skötas av andra anställda. Domstolarna ska kunna bygga upp *starka beredningsorganisationer*.
- domstolarna ska kunna rekrytera och behålla kompetent personal och därmed *säkerställa framtida kompetensförsörjning*.
- de anställda ska kunna få den *användarsupport* som behövs för ett effektivt teknikutnyttjande.
- domstolarna ska kunna ha den *flexibilitet* som krävs för att kunna möta tillfälliga behov.

En bedömning av de brister och problem som uppmärksammats i fråga om länsrätterna och som hänger samman med deras yttre organisation visar att en omfördelning av resurser mellan domstolarna inte är tillräcklig för att lösa problemen. Inte heller har tillfälliga resursökningar gett önskat resultat. Detta leder fram till slutsatsen att det framtida förvaltningsdömandet bör utformas på ett nytt och annorlunda sätt som innebär att antalet länsrätter minskar betydligt. Ett "riktmärke" för storleken på en framtida förvaltningsdomstol i första instans, exklusive de tre största, kan vara ett målunderlag om minst 6 000 och upp till 10 000 mål, där det lägre målantallet, översatt till antal anställda, motsvarar ca 50 anställda.

I promemorian föreslås även namnändring innebärande att uttrycket "län" tas bort i domstolens namn. Domstolsverket har tagit fram en förteckning över författningar som kommer att påverkas av ett namnbyte på länsrätterna.

Genom en organisatorisk förändring kommer skillnaderna mellan domstolarna att minska och förutsättningarna att uppfylla bl.a. parternas och statsmakternas krav på snabbhet, rättsäkerhet och hög kvalitet att öka.